

ЗАГАЛЬНОТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ДЕРЖАВИ ТА ПРАВА

УДК 341.29

DOI <https://doi.org/10.32850/LB2414-4207.2022.25.01>

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ВІЛЬНОГО МІСТА КРАКІВ (1815-1846 рр.)

Городиський Іван Михайлович,
кандидат юридичних наук,
доцент кафедри державного
управління
(Український католицький університет,
Львів, Україна)

У статті аналізуються основні міжнародно-правові засади статусу Вільного міста Краків у 1815-1846 року, яке незалежної держави, під покровительством Австрійської імперії, Пруського королівства та Російської імперії. Наголошується, що створення Вільного міста Кракова стало першим в історії міжнародних правовідносин прикладом створення державного утворення із інтернаціоналізованим статусом – таким, який є компромісним за своєю природою та полягає у врегулюванні територіальних інтересів та претензій різних держав.

Статус Вільного міста Кракова розглядається у трьох основних аспектах: -засади щодо державного устрою та управління (питання правонаступництва; кордонів та території; нейтралітету; контролю з боку держав-покровительок); -засади щодо митного та економічного режиму території (питання безмитної торгівлі; валютні питання; організація поштової служби); -засади щодо гуманітарних аспектів статусу (релігійні та освітні питання).

Вказується, що рисами, які дозволяють говорити про Вільне місто Краків саме як про незалежну державу були існування самостійного інституту громадянства; існування власної фінансової, фіскальної та судової системи; високий ступінь незалежності щодо внутрішньої політики та управління. Проводяться паралелі із міжнародно-правовим статусом Нейтрального Мореснету.

Наголошується, що окрім Конституції Вільного міста Кракова, документами, які визначали його внутрішньополітичний та зовнішньополітичний статус стали Заключний акт Віденського конгресу від 9 червня 1815 р. та Додатковий трактат про Краків, його області і конституції, що був укладений від 3 травня 1815 р. до Заключного акту. Зазначається, що попри високий обсяг міжнародно-правових гарантій, статус міста як незалежної держави часто зазнавав втручань з боку держав-покровительок, що призвело, зрештою, до включення міста в склад Австрійської імперії у 1846 році.

Ключові слова: Вільне місто Краків, вільне місто, територія у міжнародному праві, Заключний акт Віденського конгресу, територіальні спори, юрисдикція.

INTERNATIONAL LEGAL STATUS OF THE FREE CITY OF KRAKOW (1815-1846)

Horodyskyi Ivan Mykhailovych,

Ph.D.,

Associate Professor at the Department
of Public Administration

(Ukrainian Catholic University,

Lviv, Ukraine)

In the article are analyzed the core international legal principles of the status of the Free City of Krakow in 1815-1846, which was an independent state under the auspices of the Austrian Empire, the Kingdom of Prussia, and the Russian Empire. It is emphasized that the creation of the Free City of Krakow became the first example in the history of international legal relations of the creation of a state entity with an internationalized status – one that is compromising in nature and consists in the settlement of territorial interests and claims of different states.

The status of the Free City of Kraków is considered in three main aspects: – principles regarding the state system and administration (questions of succession; borders and territory; neutrality; control by patron states); – principles regarding the customs and economic regime of the territory (issues of duty-free trade; currency issues; organization of the postal service); – principles regarding the humanitarian aspects of the status (religious and educational issues).

It is indicated that the features that allow us to talk about the Free City of Krakow precisely as an independent state were the existence of an independent institute of citizenship; the existence of its own financial, fiscal and judicial system; a high degree of independence regarding internal policy and management. Parallels are drawn with the international legal status of Neutral Moresnet.

It is emphasized that, in addition to the Constitution of the Free City of Kraków, the documents that determined its domestic and foreign political status were the Final Act of the Congress of Vienna dated June 9, 1815 and the Additional Treatise on Kraków, its Region and Constitution, which was concluded from May 3, 1815 to The final act. It is noted that despite the high volume of international legal guarantees, the status of the city as an independent state was often subjected to interventions by the patron states, which ultimately led to the inclusion of the city in the composition of the Austrian Empire in 1846.

Key words: Free City of Krakow, free city, territory in international law, Final Act of the Congress of Vienna, territorial disputes, jurisdiction.

Актуальність теми. Територіальні питання є однією із ключових причин міжнародних конфліктів. У багатьох випадках територіальні претензії є надуманими, що є справедливим, в тому числі, у ситуації із спробами Росії порушити територіальну цілісність України. Однак в історії міжнародного права мали місце випадки, коли однозначно встановити державну приналежність тієї чи іншої території було складно і держави створювали компромісні режими щодо спірних територій. Однак у деяких випадках цей досвід може бути корисним і в сучасних умовах. А особливо показовим у цьому розрізі є приклад Вільного міста Кракова.

Стан наукового дослідження. На жаль, статус Вільного міста Кракова не був предметом самостійних досліджень в українській міжнародно-правовій доктрині, окремі його аспекти вивчалися К. В. Громовенком [1], І. В. Рояною [2], К. О. Савчуком [3] та ін. Проте повноцінного дослідження цієї тематики до цього часу, на жаль, не проводилося.

Мета статті. Дослідження основних засад міжнародно-правового режиму території та державного і зовнішньополітичного устрою Вільного міста Кракова у 1815-1846 року та визначення його статусу як суб'єкта міжнародного права.

Виклад основного матеріалу. Міжнародні політичні та правові підсумки епохи французьких революційних та наполеонівських воєн 1793-1815 рр., були підбиті та ухвалені в ході Віденського конгресу 1815 р. За його підсумками постала «Віденська система міжнародних відносин», яка визначила міжнародні політичні та правові засади міждержавних відносин в Європі на багато майбутніх десятиліть вперед.

Створення цієї системи було пов'язане із цілою низкою дипломатичних та територіальних компромісів, які супроводжували процес побудови нової міжнародно-політичної системи Європи, т.зв. "Європейського концерту". Одним із таких рішень стало рішення щодо створення нового державного утворення – Вільного міста Краків, під спільних протекторатом Австрійської імперії, Пруссії та Росії.

Вільне місто Краків стало державним утворенням з особливим міжнародно-правовим режимом території, яке існувало у 1815-1846 рр. Його створення започаткувало собою практику із вирішення територіальних спорів та конфліктів між державами у формі створення територій із особливим міжнародно-правовим статусом або ж т. зв. «інтернаціоналізованих територій». На думку К. Стена саме створення Вільного міста Кракова стало «першою помітною спробою багатосторонньої територіальної інтернаціоналізації» [4, р. 53].

Варто відзначити, що рішення про створення Вільного міста Кракова було не єдиним компромісним рішенням такого роду, ухваленим в рамках Віденської системи міжнародних відносин: варто навести приклад Нейтрального Мореснету, створеного у 1816 р., внаслідок Ахенського договору між Пруссією та Нідерландами [5]. Обидва ці рішення були спробами вирішити міждержавні територіальні спори через створення спільних засад володіння та управління окремими територіями. Однак у випадку Кракова ми маємо справу ще й із значно вищим рівнем міжнародної правосуб'єктності.

Створення Вільного міста Кракова було частиною вирішення однієї із найскладніших задач після завершення епохи Наполеонівських війн – майбутнього територій колишньої Польщі (Речі Посполитої). Ці території які у 1772-1795 рр. були розділені між Пруссією та Австрійською і Російською імперіями, а у 1807-1815 рр. на частині цих територій було створене Велике Герцогство Варшавське – незалежну державу в персональній унії із Саксонським королівством. Проте згідно з рішеннями Віденського конгресу, прийнятими у 1815 р., герцогство було ліквідоване, а колишні території Польської держави, в основному ті, які входять до складу сучасної Польщі, були перерозподілені між згаданими державами.

У свою чергу місто Краків та прилегла до нього територія із населеними пунктами згідно із ст. VI Заключного акту Віденського конгресу (надалі – Заклучний акт) були виділені в окрему державу: Вільне, незалежне і повністю нейтральне місто Краків з краєм (пол. Wolne, Niepodległe i Ścisłe Neutralne Miasto Kraków z Okręgiem), під спільним протекторатом Пруссії, Австрії та Росії [6]. Це рішення було пов'язане із значенням цього міста як історичної столиці Польщі та його територіальним розташуванням на прикордонні усіх трьох держав і стало компромісом між згаданими державами щодо його приналежності на тому етапі.

Краків був не єдиною польською територією, яка претендувала на незалежність чи особливий територіальний режим за підсумками епохи Наполеонівських воєн. Н. Дейвіс наводить приклад Данціга (тепер – Гданськ), який під час 1807-1815 рр. був республікою під опікою Франції. Однак, попри бажання міщан, згідно з рішеннями Віденського конгресу його повернули Пруссії, якій він належав до 1807 р. [7, с. 694]

Найперше, слід зазначити, що в міжнародно-правовій доктрині відсутня єдина думка щодо статусу Вільного міста Кракова з точки зору міжнародного права. Так, А. Фердросс розглядав це державне утворення як колективний протекторат

(нім. kollektives Protektorat) [8, p. 125]. К. Стен веде мову про «квазі-незалежну територію», яка згодом перетворилася у «спільнокеровану залежну територію трьох держав-покровительок» [4, p. 54]. Українська вчена І. В. Роянова називає його «державо-подібним утворенням» зі статусом «нейтралізованої території» [2, с. 352].

Одним із найвагоміших аргументів на користь статусу Вільного міста Кракова саме як «протекторату» чи «співкерованої території», а не незалежної держави було існування механізмів контролю держав-покровительок за його внутрішньою політикою. Цей контроль реалізовувався цими державами через призначення спеціальних уповноважених – т.зв. «резидентів», які разом формували «Раду Резидентів».

Варто наголосити, що власне міжнародні договори передбачали обмежений характер їхнього втручання у внутрішні справи. Ті повноваження і та вага, яку вони в результаті отримали, стали наслідком політичних та дипломатичних маневрів і не були складовою саме формального, міжнародно-правового статусу Кракова.

Крім того, наявність такого «покровительства» чи контролю за зовнішньою та внутрішньою політикою, була поширеною практикою тогочасних міжнародних відносин і не впливала на незалежний статус держави. Як приклад можна навести грузино-російські відносини: у 1783 р., між Картлі-Кахетинським царством, яке тоді існувало на території Російською імперією та сучасної Грузії було укладено т. зв. «Георгієвський трактат», згідно з якими останнє відмовлялося від самостійної зовнішньої політики та приймало російський протекторат [9]. Однак воно визнавалося саме як незалежна держава аж до анексії царства Росією у 1801 р.

Крім того, якщо порівнювати із іншим тогочасним прикладом – Нейтральним Мореснетом, яке є класичним прикладом кондомініуму та перебувало під повним контролем інших держав, то можна відзначити кілька ключових відмінностей, які дозволяють говорити саме про незалежний характер Вільного міста Кракова. До таких можна віднести:

- існування самостійного інституту громадянства;
- існування власної фінансової, фіскальної та судової системи;
- високий ступінь незалежності щодо внутрішньої політики та управління.

На нашу думку про Вільне Місто Краків можна говорити як про *незалежну територію із особливими гарантіями міжнародно-правового режиму території та управління (покровительством) інших держав*. Такий підхід дозволяє визнати та врахувати усі аспекти статусу Кракова як особливого державного утворення в Європі у перші пол. ХІХ ст.

Правовий статус Вільного міста Кракова – і міжнародний, і внутрішній, визначався трьома основними установчими документами:

- Заключним актом Віденського конгресу від 9 червня 1815 р. (надалі – Заключний акт);
- Додатковим трактатом про Краків, його області і конституції, що був укладений від 3 травня 1815 р. до Заключного акту (його укладення передувало укладенню Акту, надалі – Додатковий трактат);
- Конституцією Вільного міста Кракова 1815 р., яку було розширено у 1818 р. та змінено у 1833 р. (надалі – Конституція).

Заключний акт та Додатковий трактат також врегульовували цілу низку питань щодо внутрішньодержавного устрою Вільного міста, міжнародно-правові гарантії його статусу та ін. Саме на основі їх положень, була розроблена і прийнята Конституція Кракова.

Кордони та територія Вільного міста Кракова були визначені у ст. II Додаткового трактату та ст. VII Заключного акту. Згідно з ними межі Вільного міста проходили по лівому берегу ріки Вісла та через низку населених пунктів (Волиця, Клокощельники, Чулице, Гарлице та ін.) до кордону із Пруською Сілезією. Згідно зі ст. V Додаткового

трактату, мала бути невідкладно створена комісія, яка мала провести демаркацію кордону. Загалом, територія Вільного міста складала бл. 1164 км² і включала в себе власне Краків, 3 містечка (Хшанув, Тшебиня і Нова-Гура) та 224 села в його околицях [7, с. 695]. Населення держави складало 95 тис. осіб у момент створення і до 1846 р. сягнуло бл. 146 тис. осіб.

Аналіз положень установчих документів, дає змогу виділити три основні групи положень, які визначали міжнародно-правовий статус Вільного міста Кракова, а саме:

- положення щодо державного устрою та управління (питання правонаступництва; кордонів та території; нейтралітету; контролю з боку держав-покровительок);
- положення щодо митного та економічного режиму території (питання безмитної торгівлі; валютні питання; організація поштової служби);
- положення щодо гуманітарних аспектів статусу (релігійні та освітні питання).

Нижче ми розглянемо ці положення детальніше.

Положення щодо державного устрою та управління Краковом.

Відповідно до ст. VI Заключного акту та ст. I Додаткового трактату Вільне місто Краків визнавалося «вільним, незалежним та строго нейтральним містом» [10]. Саме нейтральний характер, додатково закріплений у ст. IX Заключного акту та ст. VI Додаткового трактату був одним із ключових елементів міжнародно-правового статусу Кракова. Зі свого боку Австрія, Пруссія та Росія зобов'язувалися «дотримуватися та поважати» цей статус. Зворотно, уряд Кракова ніс зобов'язання не надавати притулок на своїй території особам, які розшукуються будь-якою із "великих держав" (маються на увазі держави-підписанти Заключного акту), та арештовувати їх і передавати відповідним державам [11].

Ці гарантії було цілком природними з точки зору географії, оскільки територія Кракова з усіх сторін була оточена територією цих держав. Додатково, Австрія у ст. VIII Заключного акту та ст. III Додаткової угоди гарантувала, що в прикордонному містечку Подгуже та на території в радіусі 500 туазів¹ навколо нього, було заборонено розташування австрійських військ.

Проте, на протязі історії Вільного міста, мали місце випадки порушення його нейтралітету та втручання з боку держав-покровительок. Одним із перших таких випадків, який наводить С. Кеневіч став внутрішній конфлікт у Кракові навколо Ягеллонського університету у 1820 р. Того року, поліція Кракова заарештувала студента підозрюваного у крадіжці, що викликало студентські заворушення. Президент Кракова С. Водзіцкі використав цю можливість і звернувся з цього приводу до держав-покровительок задля обмеження автономії університету, який тривалий час був інституційним політичним опонентом уряду Вільного міста [12, с. 72-73].

Також у вересні 1831 р., коли залишки польських військ, які брали участь в Листопадовому повстанні в Царстві Польському у 1830-1831 рр., знайшли притулок у Кракові, на територію Вільного міста увійшли російські війська [7, с. 695]. Вдруге, окупація відбулася у 1836 р. з боку австрійських військ через вбивство російського шпигуна Я. Брегенса-Павловського і тривала до 1841 р., коли була припинена під тиском Великобританії та Франції. Проте австрійська залога на території Подгужа залишилися вже до кінця існування Вільного міста Кракова [7, с. 696].

Якщо вести мову про управління Вільним містом то в установчих документах, зазначалося, що місто перебуватиме «під опікою» Австрії, Росії та Пруссії [11]. Саме останнє положення викликає дискусії щодо міжнародно-правового статусу Кракова у 1815-1846 рр.

¹ Туаз (фр. toise – сажень) – міра довжини, яка дорівнює бл. 1,94 м.

Ця «опіка» реалізовувалася у двох основних формах:

А) безпекових, юридичних та економічних гарантіях держав-покровительок:

Б) через діяльність Комітету спеціальних представників держав-покровительок – «резидентів», які були наділені повноваженнями політичного контролю за життям Вільного міста Кракова.

Самі «резиденти» призначалися державами-покровительками на безстроковій основі та формували спільний Комітет, який очолював Президент з їх числа (кожен з резидентів почергово, щотижня, обіймав цю посаду). Первинно, згідно зі ст. VII Додаткового трактату, завданням Комітету було впровадження в дію конституційно-правових засад Кракова, передбачених його Конституцією та іншими міжнародними договорами та контроль за здійснення перших кадрових призначень в уряді та адміністрації міста. Також вони були наділені повноваженнями щодо визначення правил діяльності поштової служби Кракова, вирішення боргових питань, пов'язаних із створення Вільного міста та ін. [11].

Проте в подальшому Комітет став функціонувати на постійній основі та здійснювати контроль за внутрішньополітичним життям Кракова та роботою його уряду, особливо в період після 1833 р. Зокрема, у 1827 р. Комітет відхилив кандидатуру нового голови Сенату Кракова, і вп'яте затвердив на цій посаді С. Водзіцького, що, на думку Н. Дейвіса: «суперечило духові, якщо не букві Конституції». Іншим прикладом такого втручання може слугувати зупинення Комітетом дії Конституції Кракова у 1831-1833 рр., у відповідь на вже згадане польське повстання 1830-1831 рр. [7, с. 695].

На думку К. Стена, держави-покровительки, виводили такі постійні повноваження резидентів та їх контрольні функції із ст. VI Додаткового трактату, яка передбачала їх повноваження «домагатися поваги до нейтралітету» Вільного міста Кракова (К. Стен помилково говорить про ст. IV). Аналогічне положення містилося у ст. IX Заключного акту [10; 11].

Положення щодо митного та економічного режиму території Вільного міста Кракова. У першу чергу, як вже йшла мова вище, створення Вільного міста Кракова стало однією із форм вирішення т.зв. «польського питання» і було одним із наслідків ліквідації Варшавського герцогства, тому логічно поставала необхідність вирішити окремі питання правонаступництва, зокрема із майнових питань. В цьому контексті Вільне місто Краків розглядалося саме як правонаступник герцогства.

Відповідно до ст. XIII Додаткового трактату, усе майно герцогства, яке опинилося на території Вільного міста, переходила у власність Кракова, а дохід від цього майна мав спрямовуватися на підтримку Ягеллонського університету, інші освітніх установ та народної освіти в цілому. Водночас, відповідно до ст. XIV трактату, Вільне місто не несло зобов'язань за боргами Варшавського герцогства, натомість Краків та його громадяни були позбавлені права на отримання відшкодування за боргами герцогства. В разі, якщо у них такі претензії були, вони мали бути розглянуті Комітетом резидентів.

Щодо митного статусу, то відповідно до ст. VIII Додаткової трактату, Вільне місто Краків проголошувався безмитною територією, на якій заборонялося створення митниць та стягнення мита, за винятком дорожніх та мостових зборів. Їх тариф, згідно із ст. IX Додаткової угоди, мав встановлюватися Комісією резидентів пропорційно до витрат, які були понесені на утримання доріг та застосовуватися до тих, хто пересувається гужовим або ж водним транспортом.

Як відзначає С. Кеневіч, Краків міг безмитно ввозити товари, однак його експорт підлягав обкладенню митами з боку інших держав. Такий підхід дав можливість розвинути торгівлі, однак завдав шкоди промисловості [12, с. 70]. Також у ст. X Додаткового трактату держави-покровительки гарантували право вільного постачання дров, вугілля та інших товарів першої необхідності на територію міста [11].

Окремо, у ст. VIII Заключного акту та ст. III Додаткового трактату було врегульовано митний статус австрійського містечка Подгуже, на прикордонні між Краковом та Галичиною. З метою «розвитку торговельних відносин, австрійським імператором йому було надано статус міста вільної торгівлі «аналогічному статусу міста вільної торгівлі Броди». Цей режим поширювався на радіус 500 туазів від меж Подгужа, а всі митниці мали бути розташовані за межами цієї лінії [11].

Також, Вільному місту Кракову надавалося право створення власної поштової служби згідно зі ст. XII Додаткового трактату, правила діяльності якої врегульовувалися Комітетом резидентів. Водночас, держави-покровительки отримували право відкрити відділення власних поштових служб на території міста [11].

Щодо валюти, то ст. IX Додаткового трактату передбачала, що питання валюти, яка буде перебувати в обігу на території має вирішити Комісія резидентів [11]. Відповідно до її рішень протягом 1815-1817 рр. на території міста продовжувався обіг валюти Герцогства Варшавського, а у 1817-1835 рр. Краків перебував у монетарному союзі із Царством Польським, яке перебувало в складі Російської імперії. У 1835-1846 рр. Вільне місто мало власну валюту – т.зв. «краківський злотий» (пол. *złotówka krakowska*), який чеканився у Відні [13, s. 370-371].

Важливим економічним та громадянським фактором було те, що в Конституції була закріплена відмова від кріпацтва, як форми взаємовідносин між селянами та землевласниками. В ст. 3 Конституції передбачалося, що селяни мають статус орендарів, за ними закріплювалося право на свободу пересування (особисту та рухомого майна) і визнавали їхні громадянські та політичні права [14].

Положення щодо гуманітарних аспектів статусу Кракова. Особливістю положень установчих документів Вільного міста Кракова була та увага, яка приділялася гуманітарним питанням міжнародно-правового статусу міста – освітнім та релігійним. Зокрема у ст. X Заклучного акту було зазначено, що положення Конституції та Додаткового трактату щодо Ягеллонського університету та Краківської єпархії, повинні мати таку ж чинність, як і ті положення, які містяться в Заклучному акті [10].

Статус Ягеллонського університету, який знаходився на території Кракова, був врегульований в усіх установчих документах окремо. Зокрема, у ст. XV Додаткового трактату гарантувалися права власності університету та підтверджувалася можливість мешканцям довколишніх польських провінцій вступати до університету та навчатися у ньому [11].

Також університет користувався широкою внутрішньою автономією і політичним авторитетом, маючи квоти в представницьких органах влади Кракова, через що виникали тертя та конфлікти із урядом Вільного міста. В той же час, у 1820 р., внаслідок згаданого вище конфлікту, на вимогу держав-покровительок було примусово призупинено дію статуту університету та відбулася зміна ректора [12, s. 72].

Сам факт врегулювання статусу Ягеллонського університету на міжнародному рівні знаходить високу оцінку в правовій науці. Так, К. В. Громовенко називає ці норми одним із перших прикладів регламентування окремих питань організації вищої освіти на рівні багатосторонніх міжнародних договорів [1, с. 114].

Що стосується релігійного устрою, то в ст. 1 Конституції Вільного міста Кракова католицьке віросповідання визнавалося державною релігією (пол. *Religia Kraiu*) [14], проте в Конституції містилися і гарантії релігійної толерантності. Юрисдикційно католицька єпархія Кракова була підпорядкована російській владі, оскільки згідно зі ст. XVII Додаткової угоди, саме імператор Росії отримав право призначати єпископа краківського за поданням церковної та світської влади Кракова [11].

Одночасно визнавалася і певна свобода віросповідання: у тих же ст.ст. 2-3 Конституції Кракова передбачалося, що уряд гарантує вільне та публічне сповідання інших

християнських конфесій та їхніх прав. Щодо юдаїзму чи ісламу окремих згадок не містилося, однак ст. 3 Конституції говорила, що «Релігійні переконання захищаються законом» [14].

Важливим аспектом була також свобода друку, яку було закріплено у ст. 24 Конституції Кракова. Було гарантовано, що жодна публікація в місті не буде піддаватися цензурі, однак передбачалася і кримінальна відповідальність авторів, перекладачів та видавців, якщо надужиття цією свободою призводитиме до злочинів або проступків [14].

Однак попри достатньо потужні міжнародні гарантії, історія Вільного міста Кракова не була довгою. Протягом свого існування, двічі (у 1831-1833 та 1836-1841 рр.), Вільне місто зазнавало окупації з боку їхніх військ. Більш того – 14 жовтня 1835 р., у Берліні було підписано таємний трактат між державами-покровительками, який наділяв Австрію правом здійснити окупацію Кракова в тому разі, якщо там з'являться тенденції до відмови від покровительства. Згодом, за підсумками австро-прусько-російської міждержавної конференції за Австрією було визнане право приєднати територію Вільного міста.

В лютому 1846 р. в Кракові вибухнуло повстання, якому передувало введення Австрією військ на територію Вільного міста. Після нетривалої боротьби у березні того ж року повстання було придушене, а Краків зазнав окупації з боку австрійських та російських військ. А 15 квітня 1846 р. між Австрією та Росією було підписано договір за яким Краків переходив під владу Австрійської імперії і 16 листопада 1846 р. Вільне місто офіційно увійшло до складу Австрії як частина Королівства Галичини і Лодомерії. На цьому незалежна історія Вільного міста Кракова завершилася.

Висновки. Аналіз засад міжнародно-правового статусу Вільного міста Кракова, дає можливість зробити висновок, що у 1815-1846 рр. воно було незалежною державою із особливим міжнародно-правовим режимом території та із частковим управлінням (покровительством) інших держав. Основними характеристиками статусу Вільного міста Краків були:

- покровительство (контроль) над ним з боку Австрії, Пруссії та Росії, який здійснювався через їх часте втручання у внутрішні справи Вільного міста, зокрема у формі призначення ними спеціальних представників (комісарів або резидентів), участь монархів цих держав у вирішенні спорів, які виникали у внутрішньому житті, часте розміщення військ держав-покровителів (окупацію) та ін.;
- гарантування нейтрального характеру території Вільного міста;
- надання конституційних можливостей для ведення самостійної зовнішньої політики у межах, визначених Конституцією;
- існування тісних економічних та політичних зв'язків із сусідніми державами (безмитна торгівля, валютний союз, вільна навігація по ріці Вісла та ін.).

Вільне місто Краків стало одним із найяскравіших прикладів багатостороннього міжнародно-правового врегулювання територіальних проблем. Цей досвід може бути використаний в сучасному світі для напрацювання правових режимів окремих територій, з метою вирішення спорів щодо їх державної приналежності. Водночас, ключовим принципом для врегулювання міждержавних спорів щодо території, за будь-яких обставин, має залишатися повага до суверенітету та територіальної цілісності держав.

Список використаних джерел:

1. Громовенко К. В. Аспекти відносин у сфері вищої освіти у багатосторонніх міжнародних договорах ХІХ та початку ХХ століть. Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія : *Юридичні науки*. 2019. Т. 30(69), № 2 С. 114-120.

2. Роянова І. В. Історія становлення інституту нейтралізованих територій упродовж XIX – на початку XX століття. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. №5. С. 350-356.
3. Савчук К. О. Вільне місто. *Енциклопедія міжнародного права*. Т. 1. А-Д / ред. Ю. С. Шемшученко, В.Н. Денисов (співголови) та ін. Київ, 2014. С. 511-512.
4. Stan C. *The Law and Practice of International Territorial Administration: Versailles to Iraq and Beyond*. Cambridge : Cambridge University Press, 2008. xxxiv, 868 p.
5. The Treaty of Aix-la-Chapelle between Prussia and Netherlands of 26 June 1816: Coret A. *Le condominium*. Paris : Pichon et Durand-Auzias, 1960. P. 148.
6. The General Treaty of the Final Act of the Congress of Vienna, 9 June 1815. Cit. 12.03.2017. URL : https://en.wikisource.org/wiki/Final_Act_of_the_Congress_of_Vienna/General_Treaty
7. Дейвіс Н. Боже ігрище: історія Польщі. К.: Вид-во Соломії Павличко "Основи", 2008. 1080 с.
8. Verdross A. *Volkerrecht*. Wien : Springer, 1959. xx, 584 p.
9. Treaty of Georgievsk, 1783. Cit. 23.07.2022. URL : <http://web.archive.org/web/20180316132749/http://www.westminster.edu/staff/martinre/Treaty.html>
10. Final Act of the Congress of Vienna. Cit. 23.07.2022. URL : https://en.wikisource.org/wiki/Final_Act_of_the_Congress_of_Vienna
11. Additional Treaty relative to Cracow, between Austria, Prussia, and Russia of 21st April (3d May) 1815. Cit. 24.07.2022. URL :
12. Kieniewicz S., *Polacy wobec traktatu wiedeńskiego // Europa i świat w epoce restauracji, romantyzmu i rewolucji, 1815-1849*. red. W. Zajewski. Warszawa, 1991. Pp. 66-93.
13. Katkowski T. *Tysiąc lat monety polskiej*. Kraków: Wydawnictwo Literackie, 1974. 489 P.
14. Konstytucja Wolnego Miasta Krakowa i Jego Okręgu z 3 maja 1815 r. Cit. 24.07.2022. URL : <https://iura.uj.edu.pl/dlibra/publication/916/edition/346/content?ref=desc>